

ASPECTE ETICE ÎN CONTEXTUL EFICIENTIZĂRII ACTIVITĂȚII AUTORITĂȚILOR PUBLICE

Ghenadie PREȚIVATÎI,
doctorand,
asistent universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

Atitudinile și așteptările cetățenilor noștri cu privire la guvernarea publică se schimbă. Suntem martorii creșterii nivelului de neîncredere în rândurile cetățenilor față de instituțiile publice și reprezentanții acestora. În acest sens, mecanismele eficiente de implementare și respectare a standardelor de conduită sunt esențiale pentru restabilirea încrederii în administrația publică. Prevenirea corupției, reducerea riscurilor sale și dezvoltarea unor instituții eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile sunt componente esențiale ale societăților echitabile și inclusive. Organizarea mai bună a societății în întregime, în concordanță cu imperatiile științifice, cu principiile etico-normative și eficientizarea impactului instituțiilor sociale, atât naționale, cât și internaționale, pentru un management mai eficace al crizei globale multidimensionale, sunt acceptate și de savanți, și de politicieni, și de opinia publică, drept căi principale de ieșire din situația în care s-a pomenit omenirea, dar și ca obiective prioritare la care tind să se ralieze toate sistemele vieții sociale.

Etica este un termen provenit din grecescul „ethos” – morav, obicei, caracter și desemnează o disciplină filosofică care studiază problemele teoretice și practice ale moralei. În limbajul curent, termenul de etică se utilizează în sinonimie cu cel de morală [1].

Din punct de vedere moral, etica aplicată analizează o serie de situații concrete din practica socială sau profesională, în vederea luării/ adoptării unor decizii adecvate. În domeniul eticii aplicate sunt integrate etica medicală, etica juridică, etica în mass-media, etica profesională, etica mediului înconjurător, etica afacerilor etc. [2]. Accesarea și însușirea valorilor etice fundamentale se impun în dobândirea profesionalismului, ele constituindu-se împreună cu ansamblul normelor și principiilor morale, într-o veritabilă propedeutică, într-un organon

pentru buna desfășurare a mecanismelor implicate de exercitarea profesiei [3].

Etica și responsabilizarea publică sunt caracteristici esențiale ale unei autorități publice eficiente. Acestea se referă la cultura, procesele, structurile și regulile care garantează locul acestora în actul de guvernare în interesul publicului larg, și nu în propriul interes. Acestea reprezintă caracteristici esențiale ale unei bune guvernări și sunt valabile în mod egal pentru organizațiile din sectorul societății civile, cât și din cel privat, precum și pentru autoritățile publice.

Etica reprezintă regulile care definesc conduita funcționarilor publici cu scopul de a garanta că cetățenii sunt tratați corect și în mod egal. Etica poate ajuta funcționarii să ia decizii mai bune în interesul cetățenilor, precum și să permită oamenilor să evalueze deciziile luate în numele lor de către funcționarii publici [4]. Însă, există o provocare majoră la adresa democrației și a statului de drept – corupția. Aceasta determină luarea unor decizii și o alocare a resurselor care nu reflectă interesele publicului și concentrează puterea politică în mâinile unui cerc restrâns. La rândul său, acest lucru face ca liderii politici și instituțiile să își piardă legitimitatea și încrederea populației, ceea ce le scade capacitatea de a governa, dar și ineficacitatea în exercitarea atribuțiilor autorităților locale și regionale, mai ales că desemnarea funcționarilor publici pe baza favoritismului și nu pe meritocrație, înseamnă că autoritățile locale și regionale nu au acces la cele mai pregătite cadre și cele mai strălucite talente. La rândul său, acest lucru creează un mediu propice pentru răspândirea corupției și reduce și mai mult eficiența și eficacitatea administrației. Drept urmare, deciziile sunt luate neavând la bază interesele societății per ansamblu, ci pornind de la interesele personale ale celor care iau deciziile și ale asociațiilor acestora. Acest lucru duce la utiliza-

rea ineficientă/ greșită a banilor publici, la încheierea contractelor cu furnizori cu prestație slabă și la alocarea necorespunzătoare a bugetului. Mai mult ca atât, duce la delapidare de bani și resurse, iar funcționarii publici se folosesc de poziția pe care o ocupă pentru a se îmbogăți pe seama celor care au datoria de a-i sluji. Mai grav, însă, este faptul că duce la costuri umane semnificative, inclusiv la sărăcie, moarte, boală și oportunități de trai reduse.

Deci, doar în anul 2016, Centrul Național Anticorupție a depistat 102 acte de corupție comise de angajații administrațiilor publice locale, inclusiv 15 primari. Unul dintre cele mai izbitoare exemple din anul 2016 este legat de fostul prim-ministru al Republicii Moldova. El a fost condamnat la 9 ani de închisoare cu privire la acuzațiile de corupție legate de abuz în serviciu în 2016 [5]. A primit o amendă de 3000 de unități convenționale și a fost lipsit de dreptul de a ocupa funcții publice pe o perioadă de 5 ani. Distincția de stat „Ordinul Republicii” [6], la fel, i-a fost retrasă. El a fost acuzat de luare mită în legătură cu delapidarea a cel puțin 13,5 miliarde de lei (aproximativ 750 de milioane de euro) din sistemul bancar, care aproape că a provocat prăbușirea economiei naționale [7].

Reieșind din cele de mai sus, etica poate reduce cele mai grave abuzuri de putere, poate încuraja decizii mai responsabile și mai echitabile din partea autorităților publice. Chiar și acolo unde corupția nu este endemică, absența eticii poate submina încrederea populației în guvern, în instituțiile publice și funcționari.

Republica Moldova a reușit să înregistreze progrese importante în adoptarea legislației privind anticorupția, cele mai semnificative fiind adoptate între 2011 și 2013 ca parte a Planului de acțiune privind liberalizarea vizelor UE. Uniunea Europeană a solicitat constant Republicii Moldova rezultate tangibile în lupta sa împotriva corupției. Astăzi, corupția continuă să existe sub orice formă, de la mită și fraudă până la delapidare și clientelism. În plus, corupția rămâne una dintre cele mai grave probleme ale Republicii Moldova, Indexul de control al corupției [8] înregistrează 14,42% în 2016, față de 17,31% în 2015 și 28,23% în 2009 (pe o scară de la 1 [foarte coruptă] la 100 [cel mai puțin coruptă]).

La 28 ianuarie 2021, Berlin, Transparency International a lansat Indicele Percepției Corupției pentru anul 2020 (IPC 2020). Cercetarea relevă faptul că fenomenul corupției adânc înrădăcinat

subminează sistemele de sănătate și contribuie la declinul democrației pe fundalul pandemiei de COVID-19. Clasamentul IPC 2020 cuprinde 180 țări și teritorii, indicele fiind calculat în baza a 13 studii ale unor organizații notorii (inclusiv 9 – pentru Republica Moldova). În „top-ul” clasamentului sunt Danemarca și Noua Zeelandă care au înregistrat un scor al IPC de 88 de puncte. Siria, Somalia și Sudanul de Sud sunt pe ultimul loc, cu 14, 12 și, respectiv, 12 puncte. Țările din fruntea clasamentului IPC investesc mai mult în ocrotirea sănătății, ele fiind mai capabile să ofere populației o protecție universală a sănătății și mai puțin susceptibile de a submina normele și instituțiile democratice sau statul de drept [9]. Anul 2020 a scos în evidență probleme de integritate chiar și în cele mai performante țări, demonstrând că niciuna nu este imună la corupție. Pentru a reduce corupția și a răspunde viitoarelor provocări, Transparency International recomandă guvernelor: consolidarea organismelor de supraveghere pentru a se asigura că resursele ajung la cei care au cel mai mult nevoie de ele; autoritățile anticorupție și organele de control trebuie să dispună de fonduri și independență pentru a-și exercita funcțiile; transparentizarea încheierii contractelor pentru a combate delapidările, identificarea conflictelor de interese și asigurarea prețurilor echitabile; apărarea democrației și promovarea spațiului civic pentru a crea condiții care ar responsabiliza guvernarea; asigurarea accesului la informații, astfel încât publicul să primească în timp util informații clare, relevante și ușor de înțeles.

Din punct de vedere al combaterii corupției, anul 2020 a fost pentru Republica Moldova unul foarte controversat. Pe de o parte, țara a ieșit din „teascu” unui stat capturat. Pe de altă parte, noii guvernanți au preluat unele scheme criminale, iar Parlamentul le-a oferit cetățenilor „o surpriză de Crăciun”, scoțând de sub masă un pachet de legi care contravin interesului public, cu intenția de a împiedica activitatea Autorității Naționale de Integritate (ANI), de a prelua controlul asupra Serviciului de Securitate și Informații (SIS), și de a încerca restabilirea facilităților magazinelor duty-free. Doar circa jumătate din acțiunile Planului de Acțiuni pentru implementarea Strategiei Naționale pentru Integritate și Anticorupție au fost realizate integral, însă ceea ce nu este finalizat nu aduce rezultate. Și mai proastă este situația la capitolul tragerii la răspundere a beneficiarilor finali ai fraudei banca-

re. În 2020 s-a făcut o încercare de a modifica însăși noțiunea de beneficiari finali, compromițând, a câta oară, întreg procesul de recuperare a banilor furați. Or, în 2020, Republica Moldova a înregistrat un scor al IPC de 34 puncte, fiind pe locul 115 din 180 țări (în IPC 2019, Moldova, cu un scor de 32 puncte, a fost pe locul 120 din 180 țări). Printre „vecinii de clasament” ai Republicii Moldova sunt Filipinele (34), Egiptul (33), Panama (35), Macedonia de Nord (35), Bosnia și Herțegovina (35). De remarcat că România a înregistrat un scor al IPC de 44 puncte, Estonia (74), Lituania (60), Letonia (57) [10].

În final, etica și responsabilizarea publică reprezintă, de asemenea, elemente-cheie în îmbunătățirea serviciilor publice. Acest lucru pornește de la premisa că serviciile publice vor funcționa mai bine dacă sunt receptive la necesitățile cetățenilor, fiind bazate pe perspectivele, ideile, viziunile acestora. Împreună, etica și responsabilizarea publică pot garanta că luarea deciziilor și alocarea resurselor sunt echitabile, eficiente și efective, ceea ce, la rândul său, face posibilă existența unei societăți, economii și democrații înfloritoare. Transparența și participarea cetățenilor reprezintă mecanisme importante pentru promovarea eticii și răspunderii publice în guvernarea națională și locală. Un raport recent al Comitetului European al Regiunilor privind „Prevenirea corupției și promovarea eticii publice la nivel local și regional în țările Parteneriatului estic” consideră că lipsa transparenței a fost principalul punct vulnerabil în toate cazurile analizate [11]. Cadrul de reglementare al Republicii Moldova are un mare potențial de abordare a corupției, asigurând transparența, responsabilitatea și guvernarea deschisă în general. Totuși, sunt un șir de acțiuni care rămân a fi întreprinse până când legea va fi implementată cu adevărat în practică, iar autoritățile publice vor înțelege mai bine decât oricând cât de important este garantarea accesului la informații, mai ales că deschiderea către societate înseamnă a avea avantaje de credibilitate, eficiență și responsabilitate.

Referințe bibliografice:

1. Sommer R., Tomoiagă R. Mic dicționar filozofic (ed. a II-a). București: Editura Politică, 1973.
2. Filip, R., Iamandi, I. Etică și responsabilitate socială corporativă în afacerile internaționale. București: Academia de Studii Economice, 2008, 187 p.
3. Cozma C., Măgurianu L. Valori etice fundamentale: Între constanță și metamorfoză. În: Pivniceru M., Luca C. Deontologia profesiei de magistrat. Repere contemporane. București: Hamangiu, 2008, 150 p.
4. Termenul de „funcționar public” se referă la aleșii locali, autorități publice și funcționari publici (fie la nivel local, regional sau național) care reprezintă puterea legislativă, administrativă sau judiciară, și orice persoană care exercită o funcție publică, inclusiv în cadrul unei agenții publice sau întreprindere de stat.
5. Judecătoria Buiucani Chișinău, sentința din 27 iunie 2016, Cazul nr. 14-1-15217-23122015.
6. Distincția de Stat „Ordinul Republicii”, conferită prin Decretul Președintelui Republicii Moldova pe 12 Decembrie 2013.
7. Moldova Corruption Report, GAN, Portalul Anticorupție în afaceri. <http://www.business-anticorruption.com/country-profiles/moldova>.
8. Indexul Controlul Corupției – Un index al Băncii Mondiale, unul din cele șase dimensiuni ale Indicatorilor Globali ai Guvernanței, care măsoară corupția pe o scară de la -2.5 la +2.5, cu cât mai înalt este scorul, cu atât mai jos/ scăzut este nivelul corupției.
9. <https://www.transparency.md/2021/01/28/indicele-perceptiei-coruptiei-2020-coruptia-generalizata-slabeste-raspunsul-la-covid-19-si-pune-sub-pericol-restabilirea-globala-dupa-criza/>
10. Ibidem.
11. Preventing Corruption and Promoting Public Ethics at the Local and Regional Level in Eastern Partnership Countries, Comitetul European al Regiunilor, 2017, 34 p. Disponibil:
12. <https://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Preventing-Corruption.pdf>.